

הרב יואל פרידמן

'ובחנוני נא בזאת' - במעשרות, במעשר כספים ובצדקה

הקדמה

הנביא מלאכי מוכיח את עם ישראל על חטאיו (מלאכי ג, ז): 'לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סִרְתֶּם מִחֻקֵּי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֲלֵיכֶם'. בהמשך (שם, ח) מציין הנביא מהו הצעד הראשון שעל העם לעשות בתחילת תהליך התשובה: 'וְאִמְרְתֶּם בְּמֶה קִבְּעֵנוּךְ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה' - ראשית לכל - נתינת התרומה לכוהנים ונתינת המעשר ללויים. אם כך יעשה עם ישראל, אזי הוא צפוי לברכה 'עד בלי די' (שם, י):

הִבֵּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וְיִהְיֶה טָרֶף בְּבֵיתִי וּבְחֻנּוֹנִי נָא בְּזֹאת אָמַר ה' צְבָאוֹת אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרִיקְתִּי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דִי. הנביא אינו מסתפק בהבטחה שנתנית התרומה והמעשר תביא לירידת גשמים ולברכה עד בלי די, אלא הוא אומר 'ובחנוני נא בזאת' - הוא קורא לעם ישראל לבחון אותו בעניין זה. בעקבות קריאת הפסוקים, יש כמה שאלות שצריכות להישאל: האם ראוי לבחון את הקב"ה, כלומר לתת לכוהנים וללויים את מה שאנו מחויבים לתת להם, ולצפות לברכה ולגמול? נאמר (דברים יא, יג-יד): וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי... וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ... - האם מותר לבחון את הקב"ה בנוגע לכל המצוות, או שמא מותר לבחון רק בנוגע לתרומה ולמעשר? ואם הדבר אסור, במה נתייחדו התרומה והמעשר שלגביהם אומר הנביא: 'ובחנוני נא בזאת'?

א. נסו אותי

נאמר בגמרא (תענית ח ע"ב):

ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב עשר תעשר - עשר בשביל שתתעשר. אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, אמר ליה: אימא לי פסוקי! - אמר ליה: עשר תעשר. אמר ליה: ומאי עשר תעשר? - אמר ליה: עשר בשביל שתתעשר. אמר ליה: מנא לך? אמר ליה: זיל נסי. אמר ליה: ומי שרי לנסויה להקדוש ברוך הוא? והכתיב לא תנסו את ה'! אמר ליה: הכי אמר רבי הושעיא: חוץ מזו, שנאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די...

ר' יוחנן דרש מהפסוק 'עשר - בשביל שתתעשר', והוא אשר אמר לבן אחותו (בנו של ריש לקיש) 'זיל נסיל' ר' חננאל מסביר שיסוד הדרשה אינו נובע מן הדמיון בין המילה מעשר למילה העשירות¹ אלא מהכפלת השורש 'עשר' בפסוק, לאמור אם תעשר פעם אחת, תוכל לעשר גם פעם נוספת: 'כלומר עשר כדי שירבה קנייך ותעשר עוד פעמים אחרים'. בכיוון זה כתבו גם תוספות (תענית שם, ד"ה עשר), על פי מדרש אגדה:²

...ומעשה באדם אחד שהיה עשיר והיה לו שדה שעשתה אלף כור והיה אותו עשיר נוטל ק' כורין למעשר ומפריש כל שנה ושנה, וכן עשה כל ימיו כשחלה למות קרא לבנו ואמר לו בני דע ששדה זו שאני מוריש לך עושה בכל שנה ושנה אלף כורין הזהר שתפריש ק' כורין כאשר עשיתי ומת אותו האיש ועמד הבן במקומו ועשה השדה אלף כורין כאשר היה עושה בחיי האב והפריש ממנה ק' כורין בשנה שניה נסתכל וראה הבן שמעשר היה דבר גדול ואמר שלא יפריש לשנה אחרת נתמעט השדה ולא עשה כי אם מאה כורין... בא וראה כי מתחלה כשבא השדה לידך היית בעל הבית והקב"ה כהן שהיה המעשר חלקו ליתן לעניים ועכשיו שלא הפרשת חלקו לו היה הקב"ה בעל הבית ואתה כהן...

ב. איסור 'לא תנסו'

כאמור הגמרא לעיל שואלת 'ומי שרי לנסויי להקב"ה', והרי נאמר (דברים ו, טז): 'לא תנסו את ה' אלהיכם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמִּצְוָה'.³ ספר 'דרך מצוותיך'⁴ מעמת את שיטת הרמב"ם במניין המצוות, עם שיטת הסמ"ג. מדברי הרמב"ם נראה שאיסור 'לא תנסו' הוא רק בנוגע לנבואת הנביא:⁴ 'שהזהירו מנסות ייעודיו וייחוליו יתעלה שיעדו וייחלו אותנו בהם נביאינו על צד שנסתפק בהם אחר שנדע אמתת נבואת הנביא'. לעומת זאת ספר 'יראים' (סי' שסא) וסמ"ג (ל"ת ד) הרחיבו את האיסור, וכללו את כל המקרים שהאדם מקיים את המצוות, ומנסה ובוחן את הקב"ה אם נותן לו שכר על כך; וזו לשון ספר 'יראים': 'לא תנסו את ה' פי' הזהיר הקב"ה שלא יאמר אדם אעשה מצוה זו ואראה אם אתברך'. 'ספר החינוך' (מצווה תכד) הלך בעקבותיהם, וכלל את שני הצדדים - הן את הניסיון שמנסה האדם את הנביא והן את הניסיון שמנסה האדם את הקב"ה לאחר שמקיים את מצוותיו, והוא מסביר את טעם האיסור:

לא תנסו את ה' אלקיכם כאשר ניסיתם במסה - כלומר לא תנסו גמולי השם ועונשיו שהודיע לכם ע"י נביאינו... וכמו כן בכלל האזהרה שלא לעשות מצוות ה' ב"ה על דרך הנסיון כלומר שיעשה אדם מצוות לנסות אם יגמלוהו ה"ת כצדקו - לא לאהבת האל ויראתו אותו.

1. עי' מהרש"א, תענית ט ע"ב.

2. עי' ילקוט שמעוני, דברים רמז תתצב; מדרש תנחומא, מהד' בובר, פר' ראה, הוספה א.

3. ספר דרך מצוותיך ב, דף יג ע"א, ורשא תר"ל, לרב יהודה רוזאניס, מחבר משנה למלך.

4. ספר המצוות, ל"ת סד; הל' יסודי התורה פ"י ה"ה; וע"ע הל' תשובה פ"י ה"ד-ה"ה.

ובטעם האיסור כתב שם, שהוא מפני ששכר מצוות אינו דווקא בעולם הזה אלא בעולם הבא, כמו שאמרו חז"ל 'היום לעשותם ומחר לקבל שכרם'.

1. במעשר

ה'חינוך' מזכיר את הגמרא (תענית שם), שההיתר לנסות את הקב"ה, מיוחד הוא למעשר: שכבר תירצוה שם ואמרו שבכל המצוות נאמר לא תנסו חוץ מזו דמעשר... שהודיענו האל ב"ה כי בפרנסתנו משרתי ביתו במעשר נמצא התועלת והברכה בממונו **עכ"פ ולא יעכב זה שום חטא ועוון...**

במעשר יש הבטחה אלוקית, שהעובדה שהאדם מפרנס את 'משרתי ביתו' של ה' על ידי המעשר, תביא לו תועלת וברכה במה שיש לו. 'פרישה'⁵ מסביר בשם רבו המהרש"ל,⁶ שהסיבה שמותר לנסות את הקב"ה לגבי מעשר היא מפני שבאמת אין האדם מנסה את הקב"ה, שכן יש הבטחה אלוקית מפורשת 'עשר בשביל שתתעשר', ואם כן הבטחה זו בוודאי תתקיים. לפי זה ברור שהיתר 'ובחנוני' מוגבל ומסויג למה שחייבה תורה, 'עשר', אך במה שאינו בכלל החיוב מדאורייתא, שוב חוזר האיסור 'לא תנסו'. אם כן יש לשאול, האם הדברים אמורים רק במעשר תבואה, או אף במעשר כספים ובצדקה?

2. במצוות צדקה

כתב הטור (יו"ד סי' רמז) לגבי צדקה:

ואל יעלה בלבו עצה לומר איך אחסר ממוני ליתנו לעניים כי יש לו לדעת שאין הממון שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד וזה רצונו שיחלק לעניים ממנו וזהו החלק הטובה שיהיה לו ממנו כדכתיב והלך לפניך צדקך ועוד כי הדבר בדוק ומנוסה **כי בשביל הצדקה** שנותן לא יחסר לו אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד כדכתיב (ד"ה ב' לא) מהחל התרומה לביא בית ה' אכול ושבוע והותר עד לרוב כי ה' ברך את עמו וכתוב (מלאכי נ') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי עליכם ברכה עד בלי די ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה' חוץ מדבר זה כדכתיב ובחנוני נא בזאת.

ועל כך השיג 'בית יוסף':

ומ"ש ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה' חוץ מדבר זה וכו'. בפרק קמא דתעניות ומיהו משמע התם **דמעשר דוקא** הוא דשרי לנסויי אבל בשאר צדקה לא.

הרמ"א (לשו"ע יו"ד סי' רמז סעי' ד) כותב כך:

והיא [הצדקה] מעשרת, ואסור לנסות הקב"ה כי אם בדבר זה, שנאמר: ובחנוני נא בזאת וגו'; וי"א דוקא בנתינת מעשר מותר לנסות הקב"ה, אבל לא **בשאר** צדקה.

5. פרישה, לטור יו"ד סי' רמז.

6. מהרש"ל, הגהות לסמ"ג, ל"ת ד.

לפי הדעה הראשונה שמביא רמ"א, מותר לנסות את הקב"ה במצוות צדקה (וזוהי דעת הטור). לפי הדעה השנייה של רמ"א, מותר לעשות כן רק במעשר כספים (מלבד שאר מעשרות), אך לא **בשאר** צדקה (וזוהי דעת בית יוסף). אך ה'דרישה'⁷ בהסברו הראשון כתב שאין לחלק בין מעשר כספים לבין מצוות צדקה, כי מעשר כספים הוא מידה בינונית בחיוב צדקה. לדעתו יש להשוות בין צדקה ומעשר כספים לבין מעשר תבואה, כי כל החיוב בצדקה ובמעשר כספים - מקורו ממעשר תבואה, ושורש אחד להם; וזו לשון ה'דרישה':

...משום דסבירא ליה דצדקה היא באה ממעשר וכמו שכתב בסמוך בסימן רמט
דאחד מעשרה מידה בינונית ולכך נמי מביא רבינו לפני זה פסוקי דמעשר הביאו
את כל המעשר וכו' משום דסבירא ליה דסתם צדקה היא מעשר כספים ודין אחד
להם...

ה'דרישה' מביא סברה נוספת להיתר לנסות את הקב"ה במעשר כספים, גם אם יסוד חיובו אינו ממעשר תבואה; וזו לשונו:

ועוד יש לומר דסבירא ליה לרבינו דהנותן צדקה כדינו דהיינו מעשר מריווח שלו
או חומש - אין טעם לחלק בין מעשר כספים למעשר תבואה ודווקא כשאנו נותן
שיעור הוא דאסור לנסות וק"ל.

בסברתו השנייה רומז ה'דרישה' להסבר אחר, מדוע הותר לבחון את הקב"ה במעשר. ההיתר לנסות את הקב"ה נובע מכך **שהאדם מקפיד לתת בדיוק את המידה** שהוא מחויב בה על ידי הקב"ה. אפשר להסביר שכאשר נותנים צדקה במידה קבועה, אין האדם נותן אותה רק מתוך רגשות רחמים כלפי העניים, במידה שהוא חפץ לתת אותה ובזמן המתאים לו, אלא הוא מדייק בנתינת המעשר. כשהאדם מעשר את התבואה הוא מדייק בשיעור המעשר מחמת חובתו לקב"ה, וכן בנתינת צדקה במידה קבועה - במקרים אלו הוא מתעשר. ה'דרישה' סובר שאין הבדל אם **מדייק** ונותן מעשר ללוי או **מדייק** ונותן מעשר לעני - בכל מקרה, אם מדייק לתת לפי ציווי ה' - **עשר** בשביל שתתעשר'.

לעומת זאת, דעת השל"ה⁸ היא שהפסוק במלאכי התיר לנסות את הקב"ה רק במעשר תבואה, אך מה שלא התיר הפסוק הריהו בכלל הלאו של 'לא תנסו'.⁹ ה'שאלת יעבץ' סובר כדברי השל"ה, וזו לשונו:¹⁰

7. דרישה לטור, שם.

8. של"ה, סוף ח"ב ענין צדקה ומעשר, עמ' פז ע"ב, ד"ה יש מפזר ונוסף.

9. השל"ה מבאר שאין כוונת הטור להתיר לנסות את הקב"ה גם בעניין צדקה, ומדייק כן גם מדבריו, שלעניין צדקה כתב 'שהוא דבר בדוק ומנוסה', אך לא כתב שמותר לנסות; לעומת זאת לגבי מעשר הביא את לשון הגמרא, ולכן נשאר בצ"ע על הרמ"א, שהביא את דברי הטור וכתב שלדבריו מותר לנסות את הקב"ה גם בשאר צדקה. פתחי תשובה מביא שכן כתב משנת חכמים (הל' יסודי התורה דף יז ע"א), וגליון מהרש"א מביא דעת מהרש"ל, בביאורו לסמ"ג (ל"ת ד), וס' סדר המשנה (פ"י ה"ח מיסודי התורה).

10. שו"ת שאילת יעבץ, ח"א סי' ג.

והנה במ"ש אמ"ר ז"ל דמעשר כספים אינו מדאורייתא כמו מעשר הארץ. שאינו אלא מתורת צדקה. בלי ספק שהן הן הדברים כמסיני מסורים וכדעת הב"ח וגם בזה יש לי להביא סעד גדול לדבריהם ז"ל עם שאינו מהצורך. והוא מדאיתא בפ' כל כתבי עשירים שבא"י במה הן זוכים בשביל שמעשרים שנאמר עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר. ובשאר ארצות בשביל שמכבדין השבת. מוכח בהדיא דבשאר ארצות ליכא לאשכוחי שום מעשר דבר תורה לפי שמעשר קרקעות אינו נוהג בח"ל (אם לא במקומות הסמוכים לא"י ומדרבנן הוא) ואי איתא האיכא מעשר כספים, דנוהג בכל מקום שהרי אינו חובת קרקע **אלא ודאי מעשר כספים אינו לגמרי מן התורה** אלא בכלל צדקה הוא וזה שיעורה א' מעשרה בבינוני מדברי סופרים...¹¹

נקודת המוצא של ה'שאלת יעב"ץ', ש'ובחנוני נא בזאת' מפקיע את איסור התורה 'לא תנסו', אך זאת רק בחיוב מדאורייתא. לדעתו לא ייתכן שחיוב עשה מדרבנן יפקיע איסור מדאורייתא של 'לא תנסו'.¹² לכן מעשר כספים, שלדעתו אינו אלא חיוב דרבנן, אינו מפקיע איסור 'לא תנסו'. ולכאורה יש לדחות את דבריו מהגמרא במכות (כג ע"ב): א"ר יהושע בן לוי: שלשה דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם, [אלו הן:] מקרא מגילה, ושאלת שלום [בשם], והבאת מעשר... הבאת מעשר, דכתיב: הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די...

מלשון הגמרא 'עשו בית דין של מטה והסכימו בית דין של מעלה', משתמע שאין מדובר בחיוב מדאורייתא שדוחה מצווה אחרת מן התורה, אלא בתקנת חכמים שדוחה אותה, ועל כך הסכימו בית דין של מעלה. וכן משתמע משני פירושי של רש"י: הפירוש האחד שעזרא תיקן להביא את המעשרות לבית האוצר כדי לחלק אותם גם לכוהנים (מלבד הלויים); והפירוש השני שמדובר במעשר פירות וירקות שהוא מדרבנן. אם כן נשאלות השאלות האם מתבטל איסור 'לא תנסו', וכיצד הוא מתבטל?

הרדב"ז¹³ מסביר מהו יסוד תקנתו של מלאכי 'ובחנוני נא בזאת' במעשר ובצדקה. לדעתו מותר לנסות את הקב"ה בעניין הצדקה, **מפני תקנת העניים**, וזו לשונו:

אבל כד מעיינת שפיר תשכח דאין הדברים אמורים אלא בנדבה ונדר שאינו מקיים בה מצוה כגון קרבנות שאינו מחויב בהם מן הדין אלא עתה בא להתחייב דבהכי פליגי ר"מ ור"י אבל צדקה הוא מצות עשה שהוא מחויב בה ומנין שנשבעין לקיים את המצוה לזרוזי נפשיה דכתיב נשבעתי ואקיימה לשמור

11. על חיוב נתינת מעשר כספים ועל השאלה אם חיובו הוא מדאורייתא, מדרבנן או מנהג חסידות, עי' ספר צדקה ומשפט, לרה"ג יעקב בלויא, פרק ה; וע"ע להלן במאמר הרב יהודה הלוי עמיחי, 'מעשרות תבואה ומעשר כספים'.

12. ודומה במידת מה ל'וציית את ברכת' האמור בשמיטה, ועי' סמ"ע (לשו"ע חו"מ, סי' סז ס"ק ב), שברכה זו חלה רק בשביעית מדאורייתא.

13. שו"ת הרדב"ז, ח"ג סי' תמא, תתפ"ב.

משפטי צדקך לפיכך אם רואה עצמו מתרשל במצות הצדקה מצוה עלינו לומר הרי עלי כן וכך לצדקה כדי לזרז עצמו ולא יכול לחזור בו או שיאמר הרי זו לצדקה. ואם רואה עצמו זריז ונשכר במצות הצדקה אז טוב לו שיתן אותה בלא קבלת נדר או נדבה. **תו איכא טעמא אחרינא בצדקה שהרי לא הותר הנסיון במצוה מן המצוות אלא במצוות צדקה** והאומר סלע זה לצדקה כדי שיחיה בני ה"ז צדקה דכתיב ובחנוני נא בזאת והמעשר היינו הצדקה **וטעמא דמילתא משום תקנת העניים**. ואם הנסיון שהוא אסור מן התורה דכתיב לא תנסון וכו' התיירו הכתוב מפני תקנת העניים הנדר שאינו אסור אלא משום דילמא אתי לידי תקלה אינו דין שיהא מותר מפני תקנת העניים.

הרדב"ז מעודד את נדירת הנדר כדי לקיים מצוות צדקה, אף שנאמר בקהלת (ה, ד): 'טוב אֲשֶׁר לֹא תִדְרֹךְ מִשְׁתָּדוֹר וְלֹא תִשְׁלֹם'. הוא לומד מתקנת מלאכי, שהפקיע איסור תורה 'לא תנסו', וקבע שיש לבחון את הקב"ה במצוות צדקה, קל וחומר שמותר לנדור גם אם יש בכך חשש תקלה, ובלבד שיהיה זריז בקיום מצוות צדקה. הוא מסביר שמה שעומד בבסיס תקנת מלאכי הוא תקנת העניים, ולכן טוב שתידור מפני תקנת העניים. נמצאנו למדים מדברי הרדב"ז ש'ובחנוני נא בזאת' נאמר גם על הצדקה, ולא רק על המעשרות.

ג. מהו 'ובחנוני'

בגמרא בפסחים (ח ע"ב) נשאלה השאלה האם שלוחי מצווה אינם ניזוקים, כשהם עושים את המצווה גם למטרות אישיות צדדיות:

...והא אמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אינן ניזוקין! אמר רב אשי: שמא תאבד לו מחט, ואתי לעיוני בתרה. וכהאי גוונא לאו מצוה הוא? והתניא: האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא - הרי זה צדיק גמור...
התוספות דנים בשאלה מתי כשאדם מקיים מצווה - הוא נחשב צדיק גמור, גם אם יש לו מטרה נוספת מלבד קיום המצווה, ובאיזה מקרה המטרה הנוספת 'מקלקלת את השורה' ויש בכך פגם; וזו לשונם (פסחים שם):

שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור - והדתנן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו בכה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור...
מדברי התוספות (פסחים ח ע"א, ד"ה והא), למדנו שהנותן צדקה על מנת לקבל שכר - הרי זה צדיק גמור, רק אם אינו מתנה לגמרי את נתינת הצדקה בקבלת השכר. אך אם הוא תולה את עשיית המצווה בקבלת השכר, יש בכך פגם, והרי זה 'כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס'. ה'יראים', הסמ"ג וה'חינוך' שאלו את שאלת תוספות, והעמידו את מאמר הברייתא: 'האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני' - בניגוד לאיסור 'לא תנסו', ותיצו כתירוץ תוספות. מדבריהם למדנו שאיסור 'לא תנסו' הוא רק כאשר האדם מתנה את קיום המצווה בשכר שיקבל. לתת מעשר על מנת להתעשר, הותר רק במעשר תבואה ואולי במעשר כספים. אך אם הוא מתכוון לקיים את המצווה

בכל מקרה, אלא שעושה כן כדי שהקב"ה ירחם עליו או ירפא את בנו וכדומה - אין בכך כל פסול, וזה הותר **גם בצדקה** ובשאר מצוות.

סיכום

- א. הראשונים נחלקו אם איסור 'לא תנסו' הוא רק לגבי קבלת נבואת הנביא או לגבי כל מקרה שהאדם בוחן ומנסה את הקב"ה, אם יקבל שכר בעקבות קיום מצוותיו.
- ב. האחרונים נחלקו במידת ההגבלה של הקריאה 'ובחנוני נא בזאת': יש אומרים שזו אמורה במעשר תבואה בלבד; יש אומרים שמותר לבחון את הקב"ה גם במעשר כספים; ויש אומרים שהדבר הותר גם בכל סוגי הצדקה.
- ג. נאמרו הסברים שונים להיתר לבחון את הקב"ה, ותשובות שונות לשאלה במה התייחדו מעשר תבואה, מעשר כספים וצדקה:
 1. מותר 'לבחון' את הקב"ה כשמקיים מצוות מעשר, כי יש הבטחה אלוקית שאדם הדואג למשרתיו של הקב"ה, יזכה לברכת ה'.
 2. במעשר - תליית קיום המצווה בקבלת שכר אינה בגדר 'ניסיון' של הקב"ה, שכן יש הבטחה אלוקית מפורשת שקיום המצווה מביאה לידי עושר - 'עשר בשביל שתתעשר'.
 3. שורש מצוות צדקה ומעשר כספים, הוא בחיוב מעשר תבואה, ולכן מותר 'לבחון' את הקב"ה גם בנוגע אליהם.
 4. ההיתר לבחון את הקב"ה הוא דווקא במעשר תבואה ובמעשר כספים, שכן בשניהם מדייק בשיעור הנתינה לפי ציווי ה', ובמידה שאדם מודד - מודדין לו.

